



## ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ

Факультет	Образотворче мистецтво	Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Кафедра	Кафедра теорії і історії мистецтв	Рік навчання	3
Галузь знань	02 Культура і мистецтво	Вид дисципліни	Нормативна
Спеціальність	023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація	Семестри	5

## ОСНОВИ КУРАТОРСТВА

Семестр 5 (осінь 2021)

01 вересня — 14 грудня

<b>Викладач</b>	Корнев Андрій Юрійович, ст. викладач, кандидат мистецтвознавства (лекції) Найденко Вікторія Олександрівна, викладач (семінари)
<b>E-mail</b>	<a href="mailto:homekornev66@gmail.com">homekornev66@gmail.com</a> — Корнев А.Ю. <a href="mailto:viktorianaydenko@gmail.com">viktorianaydenko@gmail.com</a> — Найденко В.О.
<b>Заняття</b>	<u>Семестр 5 (осінь 2021)</u> <u>3-й рік навчання</u> Понеділок 13.00 – 16.20 Змішана форма навчання ауд. 206а (3 корпус) або дистанційно (онлайн у Zoom та/або GoogleMeet)
<b>Адреса</b>	к. 205, поверх 2, корпус 3, вул. Мистецтв 11
<b>Телефон</b>	057 706-02-81 (кафедра)

## КОМУНІКАЦІЯ З ВИКЛАДАЧЕМ

Поза заняттями офіційним каналом комунікації з викладачем є електронні листи і тільки у робочі дні. Умови листування: 1) в *темі* листа обов'язково має бути зазначена назва дисципліни (скорочено — ОК); 2) в полі тексту листа позначити, хто звертається — анонімні листи розглядатися не будуть; 3) файли підписувати таким чином: *прізвище\_завдання*. Розширення: *текст* — *doc, docx*, *ілюстрації* — *jpeg, pdf*. Окрім роздруківок для аудиторних занять, роботи для рубіжного контролю мають бути надіслані на пошту викладача. Обговорення проблем, пов'язаних із дисципліною, у коридорах академії не припустимі. Можливе листування у Telegram та Viber.

## КОНСУЛЬТАЦІЇ

Поглиблена позааудиторна консультація відбувається за попередньою домовленістю (очна зустріч, GoogleMeet, Zoom).

**ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ**

Дисципліна не має обов'язкових передумов для вивчення.

**НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ**

1. Кураторський посібник / за редакцією О. Погребняк, Д. Чепурного, К. Яковленко. Київ: ІЗОЛЯЦІЯ. Платформа культурних ініціатив, 2020. 160 с.
2. Де кураторство / Авт. скл. Носко К., Лук'янець В. Харків. IST Publishing. 2017. 256с.

**ПОСИЛАННЯ НА МАТЕРІАЛИ**

Додаткові навчальні матеріали, ілюстрації зберігаються на кафедрі ТІМ ХДАДМ.

**НЕОБХІДНЕ ОБЛАДНАННЯ**

Блокнот/зошит для конспекту, ручка. Комп'ютерна техніка (ноутбук, планшет, смартфон тощо) з можливістю виходу до мережі Інтернет. Програми, необхідні для виконання завдань: Microsoft Word або LibreOffice.

**МЕТА Й ЗАВДАННЯ КУРСУ**

**Метою навчальної дисципліни «Основи кураторства»** є формування у студентів теоретичних знань щодо історичного досвіду кураторської справи, усвідомлення закономірностей її розвитку та вміння аналізувати еволюцію кураторських практик у цій галузі художньої культури; набуття практичних навичок щодо виокремлення основних типів кураторства та їх функцій, а також вміння використовувати отримані знання в науково-дослідній та практичній діяльності.

**Основними завданнями** вивчення дисципліни є: поглиблення і систематизація знань з обраного фаху; створення відчуття професійної приналежності до обраного фаху на рівні критичного аналізу досягнень кураторства у світовій художній культурі; забезпечення необхідної теоретичної підготовки студентів до професійної діяльності.

**КОМПЕТЕНТНОСТІ**

Дисципліна «Основи кураторства» забезпечує низку компетентностей, відповідно до Стандартів спеціалізації 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація».

Загальні (базові компетентності):

- здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово;
- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- здатність генерувати нові ідеї (креативність);
- здатність до використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Спеціалізовані (фахові) компетентності:

- здатність розуміти базові теоретичні та практичні закономірності створення цілісного продукту предметно- просторового та візуального середовища;
- здатність формулювати цілі особистісного і професійного розвитку та умови їх досягнення, враховуючи тенденції розвитку галузі професійної діяльності, етапів професійного зростання та індивідуально-особистісних особливостей;

- здатність генерувати авторські інноваційні пошуки в практику сучасного мистецтва;
- здатність інтерпретувати смисли та засоби їх втілення у мистецькому творі;
- здатність адаптувати творчу (індивідуальну та колективну) діяльність до вимог і умов споживача;
- здатність використовувати професійні знання у практичній та мистецтвознавчій діяльності;
- здатність усвідомлювати важливість виконання своєї частини роботи в команді; визначати пріоритети професійної діяльності;
- здатність проводити сучасне мистецтвознавче дослідження з використанням інформаційно- комунікаційних технологій;
- здатність презентувати художні твори та мистецтвознавчі дослідження у вітчизняному та міжнародному контекстах.

### ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Дисципліна «Основи кураторства» забезпечує низку програмних результатів навчання, відповідно до Стандартів спеціалізації 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», а саме:

- виявляти сучасні знання і розуміння предметної галузі та сфери професійної діяльності, застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях;
- орієнтуватися в розмаїтті сучасних програмних та апаратних засобів, використовувати знання і навички роботи з фаховим комп'ютерним забезпеченням (за спеціалізаціями);
- аналізувати та обробляти інформацію з різних джерел;
- застосовувати знання з історії мистецтв у професійній діяльності, впроваджувати український та зарубіжний мистецький досвід;
- враховувати психологічні особливості у процесі навчання, спілкування та професійної діяльності;
- популяризувати надбання національної та всесвітньої культурної спадщини, а також сприяти проявам патріотизму, національного самоусвідомлення та етнокультурної самоідентифікації.

### ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Основна спрямованість дисципліни визначається фаховим розумінням і усвідомленням практики українського та світового кураторства. Дисципліна «**Основи кураторства**» викладається студентам першого рівня вищої освіти (бакалавріату за ОПП «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація») 3-го року навчання у 5 семестрі. Інформативний зміст навчальної дисципліни «Основи кураторства» складається з 8 тем. На вивчення навчальної дисципліни відводиться **90 год.** (45 год. аудиторної роботи (24 лекційних, 41 семінарських і 45 год. самостійної роботи) для студентів денної форми навчання /3 кредитів ECTS.

#### У семестр:

**Змістовий модуль 1. Історико-теоретичні аспекти кураторської практики.**

**Тема 1.** Вступ. Кураторство як предмет мистецтвознавчого вивчення.

**Тема 2.** Історія становлення кураторства.

**Тема 3.** Європейське мистецтво та мистецтво Сходу в сучасних кураторських проектах.

**Тема 4.** Українське кураторство.

**Змістовий модуль 2. Поліфункціональна роль куратора в системі сучасного мистецтва.**

**Тема 5.** Кураторська діяльність в сучасному мистецтві.

**Тема 6.** Сучасна кураторська діяльність та арт-ринок.

**Тема 7.** Робота з текстами виставки. Програма реалізації проекту.

**Тема 8.** Реалізація кураторського проекту.

#### ФОРМАТ ДИСЦИПЛІНИ

Теми розкриваються шляхом лекційних, семінарських та контрольних занять. Самостійна робота студента спрямована на завершення семінарських завдань. Зміст самостійної роботи складає пошук додаткової інформації та її аналіз, підготовка усних доповідей за семінарськими темами дисципліни.

Система оцінювання має накопичувальний характер, а саме отримання певного балу за кожен тему дисципліни (семінар, контрольна).

#### ФОРМАТ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

Формою контролю є залік. Для складання заліку необхідним є пройти проміжний контроль у формі поточної перевірки процесу самостійної роботи, а також розробка навчального кураторського проекту. Накопичувальний максимальний бал за модуль складає 45.

#### ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Національна	Бали	ECTS	Диференціація А (внутрішня)	Національна	Бали	ECTS
відмінно	90–100	А	A+ 95–100	задовільно	64–74	D
			A 90–94		60–63	E
			незадовільно	35–59	FX	
добре	82–89	B		незадовільно (повторне проходження)	0–34	F
	75–81	C				

#### ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

Роботи, які здаються з порушенням терміном здачі без поважних причин та попередження викладача, оцінюються на нижчу оцінку. Письмові творчі роботи повинні

виконуватись студентом самостійно. Заборонене списування під час виконання письмових робіт та іспиту.

### АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Студенти зобов'язані дотримуватися правил академічної доброчесності (у своїх доповідях, статтях, при складанні екзаменів тощо). Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. Якщо під час проміжного контролю помічено списування, студент втрачає право отримати бали за тему і складає її під час іспиту, отримуючи не більше 50% балів від максимальних за цю частину.

**Корисні посилання:** <https://законодавство.com/zakon-ukrajiny/stattya-akademichna-dobrochesnist-325783.html>

<https://saiup.org.ua/novyny/akademichna-dobrochesnist-shho-v-uchniv-ta-studentiv-na-dumtsi/>

<http://www.etnolog.org.ua>

<http://ethnology.lviv.ua>

### ПРАВИЛА ВИКЛАДАЧА

Під час занять студентам необхідно вимкнути звук мобільних телефонів. За необхідності студент має спитати дозволу вийти з аудиторії.

Заохочується власна думка з теми заняття, аргументоване відстоювання позиції. У разі відрадження, хвороби тощо викладач має перенести заняття на вільний день за попередньою узгодженістю зі студентами.

### ПОЛІТИКА ВІДВІДУВАНOSTІ

- студент повинен виконувати графік навчального процесу та вимоги навчального плану;
- в обов'язковому порядку відвідувати всі види навчальних занять, передбачені навчальним планом;
- у разі неможливості з поважних причин відвідати заняття проінформувати викладача;
- якщо студент пропустив певну тему, він повинен самостійно відпрацювати її та у день консультації відповісти тезово на ключові питання з теми;
- студент повинен брати участь у семінарах, виконати тестовий контроль та інші роботи, що визначені робочим планом навчальної дисципліни;
- обов'язком є присутність студента на проміжному контролі та іспиту.

### РОЗКЛАД КУРСУ

Дата	Тема	Вид заняття	Зміст	Години	Рубіжний контроль	Деталі
06.09	1	лекція	Вступ. Кураторство як предмет мистецтвознавчого вивчення.	2		Лекція

	1	семінар	Вступ. Кураторство як предмет мистецтвознавчого вивчення.	1	Тезові відповіді на запитання	Семінар
13.09	1-2	лекція	Вступ. Кураторство як предмет мистецтвознавчого вивчення. Історія становлення кураторства.	2		Лекція
	1	семінар	Кураторство як предмет мистецтвознавчого вивчення.	1	Доповідь на обрану тему	Семінар
20.09	2	лекція	Історія становлення кураторства.	2		Лекція
	2	семінар	Історія становлення кураторства.	1	Тезові відповіді на запитання	Семінар
27.09	3	лекція	Європейське мистецтво та мистецтво Сходу в сучасних кураторських проектах.	2		Лекція
	2	семінар	Історія становлення кураторства.	1	Доповідь на обрану тему	Семінар
04.10	3-4	лекція	Європейське мистецтво та мистецтво Сходу в сучасних кураторських проектах. Українське кураторство.	2		Лекція
	3	семінар	Європейське мистецтво та мистецтво Сходу в сучасних кураторських проектах.	1	Обговорення вивченого матеріалу	Семінар

11.10	4	лекція	Українське кураторство.	2		Лекція
	3	семінар	Європейське мистецтво та мистецтво Сходу в сучасних кураторських проектах.	1	Доповідь на обрану тему	Семінар
18.10	5	лекція	Кураторська діяльність в сучасному мистецтві.	2		Лекція
	4	семінар	Українське кураторство.	1	Тезові відповіді на запитання.	Семінар
25.10	5-6	лекція	Кураторська діяльність в сучасному мистецтві. Сучасна кураторська діяльність та арт-ринок.	2		Лекція
	4	семінар	Українське кураторство.	1	Похід в музей ХДАДМ. Обговорення отриманої інформації	Семінар
01.11	6	лекція	Сучасна кураторська діяльність та арт-ринок.	2		Лекція
	4	семінар	Українське кураторство.	1	Похід в HudpromLoft	Семінар
08.11	7	лекція	Робота з текстами виставки. Програма реалізації проекту.	2		Лекція
	5	семінар	Кураторська діяльність в сучасному мистецтві.	1	Провести studio visit, взяти інтерв'ю у художника	Семінар

15.11	7-8	лекція	Робота з текстами виставки. Програма реалізації проекту. Реалізація кураторського проекту.	2		Лекція
	5	семінар	Кураторська діяльність в сучасному мистецтві.	1	Сформувати концепцію виставки та відібрати роботи	Семінар
22.11	8	лекція	Реалізація кураторського проекту.	2		Лекція
	5	семінар	Кураторська діяльність в сучасному мистецтві.	1	Робота над проектом	Семінар
29.11	6	семінар	Сучасна кураторська діяльність та арт-ринок.	3	Робота над проектом. Написання резюме проекту	Семінар
06.12	7	семінар	Робота з текстами виставки. Програма реалізації проекту.	3	Написання кураторського тексту	Семінар
13.12	8	семінар	Реалізація кураторського проекту.	3	Презентація навчального проекту та його аналіз	Семінар
Залік						

## РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Тема	Форма звітності	Бали
1	Тезові відповіді на запитання	4
1	Доповідь на обрану тему	7
2	Тезові відповіді на запитання	4
2	Доповідь на обрану тему	7
3	Обговорення вивченого матеріалу	4



3	Доповідь на обрану тему	7
4	Тезові відповіді на запитання	4
4	Похід в музей ХДАДМ. Обговорення отриманої інформації	8
4	Похід в HudpromLoft. Обговорення отриманої інформації	8
5	Провести studio visit, взяти інтерв'ю у художника	5
5	Сформувати концепцію виставки та відібрати роботи	5
5	Робота над проектом	5
6	Робота над проектом. Написання резюме проекту	5
7	Написання кураторського тексту	5
8	Презентація навчального проекту та його аналіз	12
	Залік	10
	Всього балів	100

**КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ**

Бали		Критерії оцінювання
	0-100	
A+	95-100	Студент в повному обсязі виконав всі етапи кураторського проекту, успішно презентував навчальний проект, опанував увесь теоретичний матеріал. Своєчасно та відмінно виконував завдання рубіжного контролю, чітко та змістовно відповідав на запитання під час семінарських занять. Відповідав на додаткові запитання.
A	90-94	Студент в повному обсязі опанував теоретичний матеріал, виконав всі етапи кураторського проекту та презентував його. Своєчасно та відмінно виконував завдання рубіжного контролю, чітко відповідав на запитання під час семінарських занять.
B	82-89	Студент в повному обсязі опанував теоретичний матеріал, виконав всі етапи кураторського проекту та на достатньому рівні презентував навчальний проект. Своєчасно та на достатньому рівні виконував завдання рубіжного контролю,

		відповідав на запитання під час семінарських занять, але допускався неточностей.
C	75-81	Студент в повному обсязі опанував теоретичний матеріал, але при виконанні етапів кураторського проекту допускав значні помилки, проте на задовільному рівні реалізував та презентував його. Завдання рубіжного контролю виконувались з затримкою та/або на задовільному рівні. На запитання під час семінарських занять відповідав, але допускав багато неточностей.
D	64-74	Студент не в повному обсязі опанував теоретичний матеріал, зі значними недоліками виконував етапи кураторського проекту (недостатньо розкрита тема, малий обсяг, відсутність творчого підходу тощо), але презентував його на задовільному рівні. Завдання рубіжного контролю виконувались не своєчасно та/або на низькому рівні. Під час семінарських занять були значні труднощі з відповідями на запитання.
E	60-63	Студент в малому обсязі опанував теоретичний матеріал, зі значними недоліками виконував етапи кураторського проекту (недостатньо розкрита тема, малий обсяг, відсутність творчого підходу, невідповідність завданню, тощо), але презентував його на задовільному рівні. Завдання рубіжного контролю виконувались не своєчасно та/або на низькому рівні з допущенням грубих помилок. Під час семінарських занять не було відповідей на запитання
FX	35-59	Студент в малому обсязі опанував теоретичний матеріал. Завдання рубіжного контролю виконувались не своєчасно або виконані не в повному обсязі. Під час семінарських занять не було відповідей на запитання. Не виконані етапи кураторського проекту та не презентований готовий проект (можливість повторного складання заліку дисципліни)
F	0-34	Повний пропуск рубіжного контролю та невиконання завдань (обов'язкове повторне вивчення дисципліни)

Оцінюванню підлягають завдання семінарських занять та виконання контрольних робіт. У результаті виставляється загальна оцінка з кожної теми.

Оцінка за семінарські заняття (доповідь) складає 7 балів. Тезові відповіді на запитання оцінюються у 4 бали. Виконання проміжних етапів в написанні навчального кураторського проекту оцінюється у 5 балів. Загальна максимальна кількість за один модуль – 45 балів. У випадку, коли завдання до семінарських (практичних) занять виконуються несвоєчасно без поважної на те причини, максимальна оцінка за тему знижується.

В оцінці теоретичних знань студентів враховуються такі моменти: достатність обсягу відповіді (повна, недостатньо повна, неповна); ґрунтовність обізнаності з основними поняттями, принципами, законами, правилами; зрозумілість основного завдання запитання; логічність викладу матеріалу; обґрунтованість основних положень власних міркувань;

уміння інтегрувати та диференціювати знання.

Презентація навчального кураторського проекту складає 12 балів. Він є обов'язковим до виконання. В оцінці виконання завдання враховується здатність студента: усвідомлювати вимогу завдань; перекладати їх на мову наукових понять; застосувати принципи, закономірності, правила для вирішення конкретних завдань; логічно і аргументовано викладати суть власних суджень і рішень; креативність та оригінальність.

Повністю виконаний та презентований навчальний кураторський проект з усією необхідною документацією є заліковою роботою та складає 10 балів. Максимальна оцінка за дисципліну складає 100 балів.

## РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

### Основна:

1. Абрамович М. Пройти скрізь стіни/ Пер. З англ. О.Михеда. Київ: ArtHuss, 2018. 384с.
2. Баскар М. Принцип кураторства. Роль вибору в епоху переизбытка. М.: Ад Маргинем Пресс, 2017. 360 с.
3. Бурлака В. Історія образу. Мистецтво 2000-х. К.: Фонд підтримки візуальних досліджень, 2011. 206 с.
4. Ботанова К. Біг по колу. URL: <http://korydor.in.ua/texts/1336-bih-po-kolu>.
5. Вільямс Г. Как писать о современном искусстве. М.: Ад Маргинем Пресс, 2014. 368 с.
6. Герман Є. Історія дослідження художніх виставок як особливої форми репрезентації мистецтва ХХ – початку ХХІ ст. Українська академія мистецтва. Дослідницькі та науково-методичні праці. Київ, 2013. Вип. 21. С. 201–207.
7. Герман Є. Виставки Ель Лисицького та авангардний експозиційний дизайн як прототип сучасного кураторства. Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв: зб. наук. пр. Харків : ХДАДМ, 2014. Вип. 8. С. 10–15
8. Герман Є.С. Кураторська практика в сучасному мистецтві. Світовий досвід та український контекст: Дис... канд. мистецтвознавства. К., 2016. 309 с.
9. Герман Є. Типологія кураторства: історичні прототипи та сучасна термінологія. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. Київ : Міленіум, 2014. № 3. С. 197–203.
10. Герман Є. Українське кураторство першої половини 1990-х рр. та постать Олександра Ройтбурда. Традиції та новації у вищій художній освіті: зб. наук. пр. Харків : ХДАДМ, 2015. Вип. 3. С. 27–32.
11. Енциклопедія постмодернізму / під ред. Ч. Вінквіста та В. Тейлора; пер. з англ. В. Шовкун; наук. ред. пер. О. Шевченко. К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. 503 с.
12. Лекції Віктора Мизиано «Кураторство как форма нематериального труда». URL : [http://www.youtube.com/watch?v=GTZOM\\_DpWJg](http://www.youtube.com/watch?v=GTZOM_DpWJg).
13. Мизиано В. Пять лекций о кураторстве. М.: ООО «Ад Маргинем», 2014. 256 с.
14. Нариси з історії образотворчого мистецтва України ІПСМ АМУ; ред.-упор. О.О. Авраменко; редкол.: В.Д. Сидоренко (голова), О.О. Авраменко, В.Я. Даниленко та ін.). У 2 кн. К.: Інтертехнологія, 2006. Кн.. 2. 656 с.

15. Обрист, Ханс Ульрих. Краткая история кураторства. Москва: Ад Маргинем Пресс, 2012. 256 с.
16. Острозька-Люта О. Кураторська позиція // Korydor. 2012. URL: <http://korydor.in.ua/texts/934-kuratorska-posytsiya>.
17. Павлова Т. Мистці українського авангарду в Харкові. Харків: Графпром, 2015. 474 с.
18. Сидор-Гібелінда О. Українці на Венеційській бієнале: сто років присутності. К.: Інформаційно-аналітична агенція «Наш час», 2008. 304с.
19. Сидоренко В. Візуальне мистецтво від авангардних зрушень до новітніх спрямувань: Розвиток візуального мистецтва України ХХ – ХХІ століть / ІПСМ АМУ. К.: ВХ [студіо], 2008. 188 с.
20. Скиба М. Класичний музей і сучасне мистецтво // Korydor. 2011. URL: <http://korydor.in.ua/texts/511-Klasichniy-muzei-i-suchasne-mistetstvo>.
21. Склярєнко Г. Від «Степів Європи» до «Бренд “Українське”»: реконструкція національного простору в проєктах Юрія Онуха // «Бренд “Українське”»: Каталог. К.: ЦСМ при НаУКМА, 2001. С. 4 – 7.
22. Смит Т. Осмысляя современное кураторство. М.: Ад Маргинем Пресс, 2015. 168 с.
23. Соловйов О. Турбулентні шлюзи: Зб. статей / ІПСМ АМУ. К.: Інтертехнологія, 2006. 196 с.
24. Федорук О. “Перший український проєкт» на Бієнале сучасного мистецтва // Перетин знаку: Вибрані мистецтвознавчі статті: У 3 кн. ІПСМ АМУ. К.: Фенікс, 2007. Кн.. 2: Українська культурологія. Історія та теорія мистецтва. Постаті. Народна творчість. Рецензії. С. 138 – 150.

**Додаткова:**

25. Беньямин В. Произведение искусства в эпоху его технической воспроизводимости. Избранные эссе. М.; Медиум, 1996.
26. Велика несподіванка. К.: Національний художній музей України, Фонд Рената Ахметова «Розвиток України», 2010. 56 с.
27. Відкритий світ. Вісник Міжнародного фонду «Відродження, напрямку «Культура» та відділу зв'язків з громадськістю. К., 2001. 15 с.
28. Гудімов П. Бути куратором. URL: <https://center.ucu.edu.ua/buty-kuratorom/>
29. Заручник в НХМУ. Серія перформансів у Національному художньому музеї України, грудень 2010 – квітень 2011. Каталог проєкту. URL: [http://youreflect.me/hamu\\_ukr.pdf](http://youreflect.me/hamu_ukr.pdf).
30. Інтервали: Космізм в українському мистецтві ХХ століття: книга-каталог / ред. пер. Ф. Сидорук / Фонд «Нове творче об'єднання». К.: Вид-во Раєвського, 2000. 263 с.
31. Київська мистецька зустріч : нове мистецтво Польщі, України, Росії: Каталог виставки / Під ред. В. Сахарук. К.: Центр «Український дім», Галерея «Аліпій», 1995. 129 с.
32. Лелик М.Б. Роль кураторів у формуванні артсередовища і сучасних тенденцій у мистецтві. URL: [https://nlu.org.ua/storage/files/Infocentr/Tematich\\_ogliadi/2021/Kurator.pdf](https://nlu.org.ua/storage/files/Infocentr/Tematich_ogliadi/2021/Kurator.pdf)

33. Маркаде Ж.-К. Малевич / Під ред.. Т. Огаркової, Н. Самрук. К.: Родовід, 2013. 304 с.
34. Мистецькі імпресії: малярство, графіка, скульптура, інсталяція: Каталог виставки. К.: Центр «Український Дім», галерея «Аліпій», 1994. 157 с.
35. Мистецький арсенал організував дискусії щодо ролі куратора в сучасному українському мистецтві URL: <https://cases.media/news/mistECKii-arsenal-organizuvav-diskusiyi-shodoroli-kuratora-v-suchasnomu-ukrayinskomu-mistectvi>
36. Носко К. Виставки руками та очима художників: експозиції, що увійшли в історію мистецтва. URL: <https://suspilne.media/114928-docudays-ua-ta-francuzka-vesnaak-projdu-t-kinofestivali-vesni-pid-cas-zorstkogo-karantinu-v-kyevi/>
37. Павлова Т. Василь Єрмілов жде весну. К.: Родовід, 2012. 108 с. [Мала серія українського модернізму].
38. Павлова Т. Carte blanche Анатолія Петрицького. К.: Родовід, 2017. 119 с. [Мала серія українського модернізму].
39. Парниковий ефект: Каталог виставки / Під ред.. О. Соловйова. К.: ЦСМ при НаУКМА. К. 1995. 25 с.
40. Перевірка реальності / Під ред. В. Бурлаки. К.: Фонд Віктора Пінчука, 2005. 95 с.
41. Продавай, зброе! : Каталог виставки / Під ред. В. Бурлаки. К.: Фонд Віктора Пінчука, 2004. 168 с.
42. «Професія куратор: про мистецтво з турботою». URL: <https://artsvit.dp.ua/news/profesyia-kurator-promistectvo-z-turbotoyu/>
43. Сидор-Гібелінда О. Неіснуюча виставка. К.: ЦСМС, 1995. 38 с.
44. Тіхоновська І. Мистецтво вимагає капіталовкладень. Ринкові правила відформовують український галерейний бізнес. URL: [http://sn-philculpol.cfuv.ru/wp-content/uploads/2016/12/018\\_krup.pdf](http://sn-philculpol.cfuv.ru/wp-content/uploads/2016/12/018_krup.pdf)
45. Хофман В. Основы современного искусства: Введение в его символические формы / Верман Хофман. СПб.: Академический проект, 2004. 559 с.
46. 20 кураторів – adeptів сучасного підходу до історії мистецтва. URL: <http://cedra.kiev.ua/2018/08/03/20-kuratoriv-adeptiv-suchasnogo-pidhodu-do-istoriyi-mistetstva/>
47. Art since 1900: modernism, antimodernism, postmodernism / [H.Foster, R. «Terra Incognita», Y. Bois, B. Buchloh]. London : Thames & Hudson, 2007. 704 p.
48. Babij L. A Short Guide to Contemporary Art in Ukraine // Art margins online. 2009. URL: [http://www.artmargins.com/index.php?option=com\\_content&view=article&id=459%3Aa-short-guide-to-contemporary-art-in-ukraine&Itemid=68](http://www.artmargins.com/index.php?option=com_content&view=article&id=459%3Aa-short-guide-to-contemporary-art-in-ukraine&Itemid=68).
49. Bennet T. The birth of the museum: history, theory, politics. London : Routledge, 1995. 288 p.
50. Bude H. Curator as Meta Artists / Heinz Bude // Texte Zur Kunst. 2012. № 86. P. 108–119.
51. Buren D. Exhibition of an exhibiton / Daniel Buren // The Biennial Reader. Anthology of large-scale perennial exhibitions of contemporary art // [ed. by E. Filipovic, M. van Hal, S. Ovstebo]. Bergen : Kunsthall Bergen, Ostfildern : Hatje Cantz Verlag, 2010. P. 201–211.
52. Fleck R. Teaching curatorship? // Manifesta Journal. 2008. № 4–6. P. 24–27.

53. Grasskamp W. «Degenerate art» and Documenta I : Modernism ostracized and disarmed // Museum culture : histories, discourses, spectacles / [ ed. by Sherman D. J., Rogoff I.]. London : Routledge, Minneapolis : University of Minnesota Press, 1994. 320 p.
54. Grasskamp W. For example documenta or how art was produced? // Thinking About Exhibitions / [ed. by Greenberg R., Nairne S, Ferguson B. W.]. New York : Routledge, 1996. P. 48–56.